

วารสารนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
THAMMASAT LAW JOURNAL

ชื่อเรื่อง: คำพิพากษาฎีกาที่ 1199/2557 (ปัญหาการวินิจฉัยเจตนาในความผิดฐานหมิ่นประมาท กรณีที่ต่างฝ่ายต่างโต้เถียงและต่างว่าซึ่งกันและกัน)

ผู้แต่ง นันทพัทธ เขาวลิต

การอ้างอิงที่แนะนำ: นันทพัทธ เขาวลิต, 'คำพิพากษาฎีกาที่ 1199/2557 (ปัญหาการวินิจฉัยเจตนาในความผิดฐานหมิ่นประมาท กรณีที่ต่างฝ่ายต่างโต้เถียงและต่างว่าซึ่งกันและกัน)' (2568) 54(1) วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 244.

ผู้สนับสนุนหลัก

**SATYAPON
& PARTNERS**
THAILAND Intellectual Property Law Firm

**Baker
McKenzie.**

Seri Manop & Doyle

ผู้สนับสนุนร่วม

CSBC
LAW OFFICES

WEERAWONG C&P
WEERAWONG, CHINNAVAT & PARTNERS LTD.

DS&B DOMNERN
SOMGIAT
& BOONMA

โครงการวารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200 โทร. 02 613 2109 อีเมล tu.lawjournal@tu.ac.th

ฎีกาวิเคราะห์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1199/2557
(ปัญหาการวินิจฉัยเจตนาในความผิดฐานหมิ่นประมาท
กรณีต่างฝ่ายต่างโต้เถียงและต่างว่าซึ่งกันและกัน)
Supreme Court Decision No. 1199/2557
(Problems in diagnosing intent in defamation
offenses in cases where both parties argue and
criticize each other)

นันทพัทธ์ เชาวลิต

ทนายความและนักวิชาการอิสระ

Nantapat Chaowalit

Lawyer and Independent Scholar

1. ข้อความเบื้องต้น

“เจตนา” ตามกฎหมายอาญานั้นเป็นส่วนประการหนึ่งขององค์ประกอบภายในที่อยู่ในโครงสร้างความรับผิดทางอาญา¹ อันเป็นเงื่อนไขสาระสำคัญในการวินิจฉัยว่าการกระทำใด ๆ ของบุคคลจะต้องมีความรับผิดในทางอาญาหรือไม่ ซึ่งโดยหลักแล้วบุคคลจะต้องกับความผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อการกระทำของผู้นั้นได้ประกอบเข้าด้วยกันกับเจตนาในการกระทำความผิด ในทางกลับกัน หากการใด ๆ

¹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 (เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพฯ 2562) 191.

ที่กระทำลงโดยมิได้มีเจตนาของผู้กระทำก่อปรไปด้วยแล้ว ย่อมยังผลให้บุคคลนั้นไม่มีความรับผิดชอบในการกระทำเช่นนั้น² อันเป็นไปตามสุภาษิตกฎหมายละตินที่ว่า “จะไม่มี ความผิดจนกว่าจะมีเจตนา กระทำความผิด (*non culpa nisi men sit rea*)”³ ด้วยความดังกล่าวนี้ จึงเห็นได้ว่าเรื่องเจตนา ถือเป็นข้อสาระที่ศาลใช้เป็นฐานประการหนึ่งในการพิจารณาตัดสินถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำของจำเลยในคดีอาญาว่าจะมีความผิดหรือบริสุทธิ์ และเนื่องจากกฎหมายอาญานั้นอยู่ในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม⁴ การดังกล่าวจึงประกอบสร้างให้กฎหมายอาญาเป็นบทบัญญัติที่มีมาตรการบังคับอันเป็นผลร้ายที่รุนแรงที่สุดยิ่งกว่าบรรดากฎหมายทั้งปวงอันรัฐจะพึงใช้เพื่อจำกัดหรือควบคุมความประพฤติของปัจเจกชน⁵ ย่อมทำให้คำพิพากษาคดีที่วินิจฉัยชี้ขาดเป็นยุติในเนื้อหาแห่งคดีอาญานั้นจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องด้วยสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยตรง ด้วยเหตุนี้ คำพิพากษาของศาลจึงต้องมีการพิจารณาพร้อมกับเหตุผลที่ชัดเจนและสิ้นความสงสัย เพื่อให้สังคมและประชาชนยอมรับ เคารพ และเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม⁶

อย่างไรก็ดี แม้ในทางวิชาการนิติศาสตร์จะได้กำหนดเรื่ององค์ประกอบของการกระทำโดยเจตนา⁷ ซึ่งเป็นหลักที่ใช้วินิจฉัยถึงเจตนาภายในของผู้กระทำไว้อย่างเป็นระบบและมีความชัดเจนแน่นอนแล้ว แต่ในทางปฏิบัติยังปรากฏ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1199/2557⁸ ซึ่งมีข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยสรุป คือ โจทก์และจำเลยได้เถียงกันในเรื่องเงินจำนวน 30,000 บาท ที่โจทก์ได้ยืมไปจากจำเลย โดยโจทก์อ้างว่าได้ชำระหนี้ให้จำเลยแล้วโดยการโอนเงินผ่านธนาคาร แต่จำเลยไม่เชื่อที่โจทก์กล่าวอ้างขึ้น จึงพูดขึ้นว่า “เหตุใดจึงไม่นำเงินสดมาคืน เพราะตอนยืมก็รับเงินสดไป มึงโกงกู” ต่อหน้าบุคคลที่สาม ได้แก่ สามีโจทก์ นางศิริลักษณ์ และนางสาววิไลพรณ และ ในขณะเดียวกันนั้น โจทก์ก็ได้ตอบโต้ โดยการกล่าวถ้อยคำดูหมิ่นจำเลยหลายประการ ด้วยข้อเท็จจริงดังกล่าวมานั้น ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการกระทำของจำเลยที่ใส่ความโจทก์นั้นเป็นเรื่องที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายทะเลาะโต้เถียงกันด้วยความโกรธ โดยต่างคนต่างว่าซึ่งกันและกัน โดยคำพูดของจำเลยเป็นคำที่จำเลยใช้โต้ตอบโจทก์โดยมีสาเหตุเนื่องจากจำเลยไม่เชื่อว่าโจทก์ได้ชำระหนี้ให้จำเลยแล้วโดยการโอนเงินผ่านธนาคาร ดังนั้นจึงจะถือว่าจำเลยเจตนาใส่ความโจทก์อันจะเข้าลักษณะเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทไม่ได้

จากคำวินิจฉัยของศาลฎีกาดังกล่าวนี้นี้ ผู้เขียนมีข้อคิดเห็นในเบื้องต้นด้วยความเคารพอย่างสูงว่า จำเลยในคดีนั้นได้กระทำความผิดลงโดยรู้ถึงข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดฐาน

² ตามหลักประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรคแรก.

³ ประทีป อ่าววิจิตรกุล, *หลักกฎหมายละตินและสุภาษิต* (จักร์การพิมพ์ 2549) 85.

⁴ คณิต ณ นคร, *กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 7, วิญญูชน 2563) 67.

⁵ Andrew Ashworth, *Principles of Criminal Law* (5th edn, University Press 2006) 1 อ้างถึงใน คณพล จันทรหอม, *รากฐานกฎหมายอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 4, วิญญูชน 2566) 77.

⁶ อโนชา ชีวติโสณ “คำพิพากษาคดี” <https://www.supremecourt.or.th/storage/article_pdf/09362220230524-คำพิพากษาคดี-ตอนที่-1.pdf> สืบค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2567.

⁷ คณิต ณ นคร, *กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป* (เชิงอรธ 4) 222 - 225.

⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับเต็มสามารถอ่านได้ใน คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2557 (เนติบัณฑิตยสภา) ตอนที่ 2 หน้า 353.

หมิ่นประมาท ประกอบกับในขณะเดียวกันนั้น จำเลยก็ได้ประสงค์โดยตรงในการหมิ่นประมาทโจทก์ อันเป็นการครบถ้วนแล้วซึ่งองค์ประกอบของการกระทำโดยเจตนา จึงเห็นว่าจำเลยมีเจตนากระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทต่อโจทก์แล้ว ดังนั้น กรณีจึงเป็นการวินิจฉัยเรื่องเจตนาในการกระทำความผิดที่คลาดเคลื่อนจากหลักทางวิชาการโดยไร้เหตุผลอ้างอิง ซึ่งผู้เขียนจะอธิบายอย่างละเอียดในลำดับถัดไป

อนึ่ง ยังมีข้อที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ ต่อมาข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1199/2557 นั้นได้ถูกเลือกให้ออกเป็นข้อสอบและธงคำตอบในการคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาประจำปี พ.ศ. 2564 ข้อ 3⁹ ซึ่งการดังกล่าวนี้ ในแห่งหนึ่งย่อมแสดงให้เห็นได้ว่าคณะกรรมการการสอบ (ซึ่งโดยปกติแล้วมักจะประกอบด้วยผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญทางกฎหมาย เป็นต้นว่า ผู้พิพากษา นักกฎหมาย และผู้ที่มีความรู้ในด้านการบริหารงานยุติธรรม) ได้พิจารณาแล้วว่าเป็นประเด็นที่มีความถูกต้องและเป็นข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญ ดังนั้น ผู้เขียนจึงเขียนบทความ “ฎีกาวิเคราะห์” ฉบับนี้ขึ้นเพื่อวิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้น โดยละเอียดต่อไป

2. องค์ประกอบของการกระทำโดยเจตนา

การกระทำโดยเจตนา นั้น หมายความว่า “กระทำโดยรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดและในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น”¹⁰ ซึ่งจากคำนิยามข้างต้น การกระทำโดยเจตนาจึงประกอบด้วยองค์ประกอบสองส่วน ได้แก่¹¹

- (1) “ส่วนรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด”¹² และ
- (2) “ส่วนต้องการการเกิดขึ้นจริงของข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด” หรือ “ส่วนประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผล”¹³

องค์ประกอบ “ส่วนรู้” (Knowledge)

คำอธิบาย องค์ประกอบของการกระทำโดยเจตนาในส่วนนี้ หมายความว่า การที่ผู้กระทำรู้ถึงข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดในฐานที่ได้กระทำลงซึ่งโดยทั่วไปแล้วองค์ประกอบภายนอก ได้แก่ (1) ผู้กระทำ (2) การกระทำ และ (3) วัตถุแห่งการกระทำ¹⁴ โดยระดับของการรู้ข้อเท็จจริงดังกล่าวที่กฎหมายอาญาเรียกร่องนั้นหมายความว่าเพียงผู้กระทำรู้ข้อเท็จจริงในระดับทั่วไปเท่านั้น

⁹ สำนักงานศาลยุติธรรม, *รวมข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา 20 สมัย (2545-2565)* (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2566) 715-716.

¹⁰ คณิต ณ นคร, *กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป* (เชิงอรรถ 4) 222.

¹¹ เพิ่งอ้าง.

¹² หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “ส่วนรู้” อ้างใน เพิ่งอ้าง.

¹³ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “ส่วนต้องการ” อ้างใน เพิ่งอ้าง.

¹⁴ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1* (เชิงอรรถ 1) 147.

กรณียอมเป็นการเพียงพอโดยไม่จำเป็นต้องรู้เท็จจริงนั้นโดยละเอียดหรือจำเพาะเจาะจงแต่อย่างใด¹⁵ เช่น การรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288¹⁶ นั้นหมายความว่า การที่ผู้กระทำความผิดรู้ว่าการกระทำของตนนั้นเป็นการ “ฆ่า” และรู้ว่าสิ่งที่ถูกฆ่านั้นเป็นมนุษย์ “ผู้อื่น” ที่ไม่ใช่สัตว์ สิ่งของ หรือศพที่ไม่มีชีวิต เช่นนี้ ก็เป็นการครบองค์ประกอบของการกระทำโดยเจตนาในส่วนรู้แล้ว¹⁷

ในทางกลับกันหากการกระทำใด ๆ ของผู้กระทำที่ได้กระทำลงโดยมิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดนั้น กรณียอมจะถือว่าผู้นั้นกระทำโดยเจตนาไม่ได้¹⁸ ตามหลักที่ว่า “ไม่รู้ ไม่มีเจตนา”¹⁹

สำหรับองค์ประกอบภายนอกของความผิดอาญาบางฐานที่กฎหมายบัญญัติโดยใช้ถ้อยคำในลักษณะว่า โดยประการ²⁰ น่าจะเกิดความเสียหาย²¹ หรืออาจเกิดความเสียหาย²² นั้น เป็นเรื่อง “พฤติการณ์ประกอบการกระทำ”²³ ซึ่งเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดที่มีข้อเท็จจริง²⁴ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องเจตนาอันจำต้องทำให้มีเจตนาของผู้กระทำความผิดไปถึง การวินิจฉัยองค์ประกอบของการกระทำโดยเจตนาในส่วนรู้ในความผิดลักษณะดังกล่าว นั้น เพียงแต่ผู้กระทำรู้ถึงข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายนอกทั่วไปเท่านั้น ก็เป็นการครบองค์ประกอบแล้ว ทั้งนี้ แม้ผู้กระทำความผิดจะมีได้รู้ถึงพฤติการณ์ประกอบการกระทำเช่นนั้นก็ตาม²⁵

องค์ประกอบ “ส่วนต้องการ” (Desire)

คำอธิบาย สำหรับส่วนต้องการการเกิดขึ้นจริงของข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดนั้น หมายถึง ผู้กระทำได้กระทำความผิดลงโดยประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลอย่างใดอย่างหนึ่งถึงการกระทำนั้นของตน²⁶ โดยสามารถแยกอธิบายได้ ดังต่อไปนี้

¹⁵ คณพล จันทรหอม, *หลักพื้นฐานกฎหมายอาญา (เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 2, วิญญูชน 2565)* 247-248.

¹⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 บัญญัติว่า ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี.

¹⁷ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1* (เชิงอรรถ 1) 194-195.

¹⁸ คณพล จันทรหอม (เชิงอรรถ 15) 247.

¹⁹ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1* (เชิงอรรถ 1) 199.

²⁰ เป็นต้นว่า โดยประการที่น่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 264 หรือ 269/1, โดยประการที่ทำให้เด็กปราศจากผู้ดูแล ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 306 หรือโดยประการที่น่าจะก่อให้เกิดชื่อเสียงถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326.

²¹ เป็นต้นว่า น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 188 หรือ น่าจะเกิดความเสียหายแก่ ผู้หนึ่งผู้ใด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 322.

²² เป็นต้นว่า อาจเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 264 วรรคสอง.

²³ ถ้อยคำที่ว่า “พฤติการณ์ประกอบการกระทำ” นี้เป็นถ้อยคำที่ ศาสตราจารย์จิตติ ตังศภัทย์ ใช้ โปรดดู จิตติ ตังศภัทย์, *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 2* (ตอนที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 4, เนติบัณฑิตยสภา 2523) 1541.

²⁴ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1* (เชิงอรรถ 1) 248.

²⁵ เพิ่งอ้าง 250.

²⁶ คณิต ณ นคร, *กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป* (เชิงอรรถ 4).

1) ประสงค์ต่อผล

ตามคำพิพากษาศาลฎีกานั้นมิได้ให้คำจำกัดความหรือนิยามความหมายในถ้อยคำว่า “ประสงค์ต่อผล” ไว้โดยชัดแจ้ง แต่ในทางวิชาการนิติศาสตร์ได้อธิบายไว้ในทิศทางเดียวกันในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญ อาทิ “ประสงค์ถึงการที่จะให้เป็นไปตามข้อเท็จจริงของความผิดแต่ละฐาน”²⁷ หรือ “มุ่งหมายให้เกิดผลขึ้น”²⁸ หรือ “การกระทำให้การคาดเห็นผลล่วงหน้าและปรารถนาต่อผลของการกระทำนั้น”²⁹ หรือ “มุ่งหมายที่จะให้เกิดผลนั้นโดยตรงตามเจตนา”³⁰ หรือ “หวังจะให้เกิดผล...”³¹ ตัวอย่างเช่น การประสงค์ต่อผลในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 นั้น หมายความว่า การที่ผู้กระทำได้กระทำการฆ่าลงโดยมุ่งหมายให้ความตายของผู้อื่นเกิดขึ้น เป็นต้น³²

สำหรับในความผิดที่ไม่ต้องมีผลปรากฏ กล่าวคือ ความผิดที่ไม่ต้องมีผลเกิดขึ้นต่างหากจากการกระทำ³³ นั้น กรณีก็สามารถมีเรื่องประสงค์ต่อผลได้เช่นเดียวกัน เป็นต้นว่า ความผิดฐานแจ้งความเท็จแก่เจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 137 ซึ่งมีองค์ประกอบภายนอกที่เป็นข้อเท็จจริง ได้แก่ (1) ผู้ใด (2) แจ้งข้อความอันเป็นเท็จ และ (3) แก่เจ้าพนักงาน โดยการประสงค์ต่อผลในความผิดฐานดังกล่าวนี้ คือ “การกระทำที่มุ่งหมายให้เจ้าพนักงานได้ทราบความเท็จที่ตนนำมาแจ้ง”³⁴ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การประสงค์ต่อผลในความผิดที่ไม่ต้องมีผลปรากฏนั้น หมายความว่า การที่ผู้กระทำมุ่งหมายให้การกระทำของตนนั้นเป็นไปตามข้อเท็จจริงขององค์ประกอบภายนอกของความผิดตามความมุ่งหมาย

2) เล็งเห็นผล

ศาลฎีกาและ ดร.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ได้อธิบายถ้อยคำว่า “เล็งเห็นผล” ไว้ว่า ต้องตรงกันว่าหมายความว่า “เล็งเห็นได้ว่าผลนั้นจะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอนเท่าที่จิตใจของบุคคลในฐานะเช่นนั้นจะเล็งเห็นได้”³⁵ เป็นต้นว่า การใช้อาวุธปืนลูกซองยิงเข้าไปในกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง ย่อมเล็งเห็นผลได้ว่ากระสุนปืนที่ยิงนั้นอาจแผ่กระจายไปถูกบุคคลอื่นที่อยู่ในกลุ่มนั้นได้³⁶ หรือการใช้อาวุธปืนยิงไปที่รถจักรยานยนต์ของผู้อื่นหลายคัน โดยมีเจตนาทำให้เสียทรัพย์ กรณีย่อมเล็งเห็นผลได้ว่ากระสุนปืนอาจถูกผู้อื่นที่บริเวณอวัยวะสำคัญและทำให้ผู้อื่นนั้นถึงแก่ความตายได้³⁷ และในกรณีเช่นนี้

²⁷ เพ็งอ้าง.

²⁸ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 (เชิงอรรถ 1) น. 208.

²⁹ Jean pradel, *Droit Pénal Général* (Cujas 2002) 447 อ้างถึงใน ปกป้อง ศรีสนิท, *กฎหมายอาญาชั้นสูง* (พิมพ์ครั้งที่ 4 วิญญูชน 2566) 175.

³⁰ สหรัฐ กิติ ศุภการ, *หลักและคำพิพากษากฎหมายอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 14, อมรินทร์คอร์เปอร์เรชั่นส์ 2567) 106.

³¹ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, *กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป*, (พิมพ์ครั้งที่ 26, วิญญูชน 2567) 77.

³² เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 (เชิงอรรถ 1) น. 208.

³³ จิตติ ดิงศภัทิย์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และสมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์ ผู้ปรับปรุง, พิมพ์ครั้งที่ 11, เนติบัณฑิตยสภา 2555) 17.

³⁴ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 (เชิงอรรถ 1).

³⁵ เพ็งอ้าง 215 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9805/2554.

³⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 817/2510.

³⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2991/2536.

เมื่อผู้กระทำเล็งเห็นได้ถึงผลในการกระทำของตนแล้ว ก็ถือว่าผู้กระทำมีเจตนาตามกฎหมายอาญา ทั้งนี้ แม้ว่าผู้กระทำจะมีได้มีเจตนาประสงค์ต่อผลก็ตาม³⁸

สำหรับในความผิดที่ไม่ต้องมีผลปรากฏนั้น สามารถมีเรื่องเจตนาย่อมเล็งเห็นผลได้เช่นเดียวกัน ซึ่งศาลฎีกาเคยมีคำพิพากษาเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้หลายฉบับ ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1508/2538³⁹ ในความผิดฐานใช้เอกสารปลอมตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 268⁴⁰ ซึ่งข้อเท็จจริงตามคำพิพากษานี้ แม้จำเลยไม่มีเจตนาประสงค์ต่อผลแต่จำเลยย่อมเล็งเห็นผลได้ว่าการกระทำของตนจะทำให้ผู้อื่นนั้น

(1) ใช้หรืออ้างเอกสาร

(2) อันเกิดจากการทำความผิด ตามมาตรา 265 ประกอบ มาตรา 264

ซึ่งกรณีตาม (1) และ (2) นั้นเป็นข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานใช้เอกสารปลอม กรณีจึงเป็นการที่จำเลยมีเจตนาในการกระทำความผิดฐานใช้เอกสารปลอมตาม มาตรา 268 แล้ว

จึงกล่าวได้ว่าการเล็งเห็นผลในความผิดที่ไม่ต้องมีผลปรากฏนั้น หมายความว่า การที่ผู้กระทำมิได้มุ่งหมายโดยตรงแต่เล็งเห็นได้อย่างแน่นอนเท่าที่จิตใจของบุคคลในฐานะเช่นนั้นจะเล็งเห็นได้ว่าการกระทำของตนนั้นจะทำให้เป็นไปตามข้อเท็จจริงขององค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานนั้น ๆ

ทั้งนี้ หากผู้กระทำได้ประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลดังที่กล่าวไว้อย่างใดอย่างหนึ่ง กรณีย่อมเป็นการครบองค์ประกอบใน “ส่วนต้องการ” แล้ว⁴¹

ท้ายที่สุดนี้ เมื่อการกระทำนั้นเป็นการครบองค์ประกอบทั้งในส่วนรู้และส่วนต้องการ กล่าวคือ ผู้กระทำได้กระทำโดยรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดและในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลของการกระทำนั้นแล้วย่อมถือเป็นอันครบองค์ประกอบของการกระทำโดยเจตนาตามกฎหมายอาญา⁴²

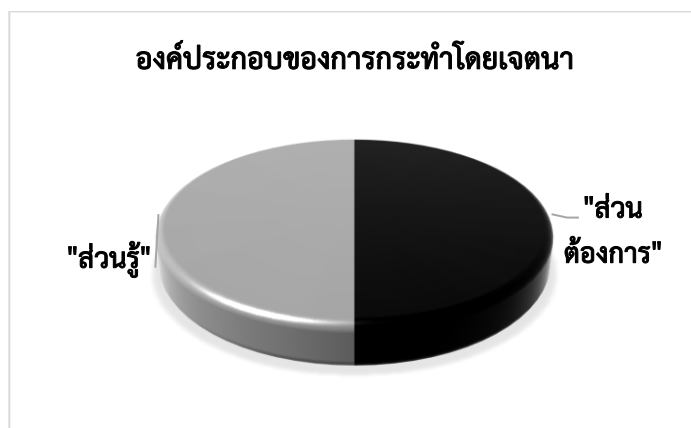
³⁸ จิตติ ติงศภักดิ์ (เชิงอรรถ 33) 198.

³⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1508/2538 “จำเลยปลอมตัวเครื่องบินจำนวน 30 ฉบับ ตัวเครื่องบินปลอมทั้ง 30 ฉบับนี้ ผู้มีชื่อในตัวได้นำไปใช้แล้ว แสดงว่าจำเลยได้มอบตัวเครื่องบินทั้งหมดให้แก่ผู้มีชื่อในตัว หรือมอบให้แก่ผู้อื่นซึ่งจะนำไปมอบให้แก่ผู้มีชื่อในตัว การมอบตัวเครื่องบินปลอมให้แก่บุคคลดังกล่าว จำเลยย่อมเล็งเห็นผลได้ว่าผู้มีชื่อในตัวต้องนำตัวไปใช้ในการเดินทาง และปรากฏว่าตัวเครื่องบินปลอมทั้งหมดได้ถูกนำไปใช้ในการเดินทางแล้ว ดังนั้น จำเลยจึงมีความผิดฐานเป็นตัวการใช้ตัวเครื่องบินปลอม...” (เน้นข้อความโดยผู้เขียน).

⁴⁰ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 268 วรรคแรก บัญญัติว่า ผู้ใดใช้หรืออ้างเอกสารอันเกิดจากการทำความผิดตาม มาตรา 264 มาตรา 265 มาตรา 266 หรือมาตรา 267 ในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ.

⁴¹ เกียรติขจร วังนัสสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 (เชิงอรรถ 1) 193.

⁴² คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป (เชิงอรรถ 4) 222.

3. บทวิเคราะห์

จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1199/2557 นั้นเห็นได้ว่า คดีดังกล่าวมีประเด็นที่ต้องทำการวินิจฉัยว่าจำเลยมีเจตนาในการหมิ่นประมาทโจทก์หรือไม่ ในเบื้องต้นผู้เขียนจึงขอวิเคราะห์ถึงความหมายของการกระทำโดยเจตนาในความผิดฐานหมิ่นประมาท ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นตามความเห็นทางกฎหมายของผู้เขียนโดยละเอียดต่อไป

3.1 วิเคราะห์ความหมายของการกระทำเจตนาในความผิดฐานหมิ่นประมาท

ในส่วนนี้ผู้เขียนจะยกอธิบายตามแต่ละส่วนขององค์ประกอบของเจตนาในความผิดฐานหมิ่นประมาทในกรณีทั่วไป เพื่อหาความหมายของการกระทำโดยเจตนาในความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

1) วิเคราะห์ความหมายขององค์ประกอบ “ส่วนรู้” ในความผิดฐานหมิ่นประมาท

ดังที่กล่าวไว้แล้วว่าการรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดนั้นหมายถึงการรู้ถึงองค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานที่ได้กระทำความผิด ดังนั้น ในเบื้องต้นจึงต้องวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326⁴³ เสียก่อน ซึ่งได้แก่

- (1) ผู้ใด
- (2) ใส่ความ
- (3) ผู้อื่น
- (4) ต่อบุคคลที่สาม
- (5) โดยประการที่น่าจะทำให้เสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง

⁴³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 บัญญัติว่า ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ.

การรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้น จึงหมายถึง การที่ผู้กระทำได้รู้ว่าการกระทำของตนนั้นเป็นการ “ใส่ความ” “ผู้อื่น” กล่าวคือ รู้ว่าการกระทำของตนเป็นการกล่าวหาเรื่องร้ายให้บุคคลอื่นเสียหายและผู้ถูกกระทำนั้นเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ศพหรือสิ่งที่ไม่มีชีวิต และรู้ว่า “บุคคลที่สาม” ที่นอกเหนือจากผู้กระทำความผิด ผู้ร่วมกระทำความผิด และผู้ถูกหมิ่นประมาท ได้อินหรือได้รับสารหรือข้อความที่หมิ่นประมาทนั้น อนึ่ง คำว่า “โดยประการที่น่าจะทำให้เสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง” นั้นเป็นองค์ประกอบภายนอกที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริง กล่าวคือ เป็นพฤติการณ์ประกอบการกระทำ จึงเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยเจตนาของผู้กระทำในความผิดฐานนี้ ทั้งนี้ ดังที่ผู้เขียนได้ยกขึ้นอธิบายไว้แล้วในข้อก่อน

ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้น เพียงผู้กระทำรู้ว่าการกระทำของตนนั้นเป็นการ “ใส่ความ” “ผู้อื่น” “ต่อบุคคลที่สาม” กรณีย่อมถือว่าครบองค์ประกอบใน “ส่วนรู้” แล้ว

2) องค์ประกอบ “ส่วนต้องการ” ในความผิดฐานหมิ่นประมาท

ในส่วนต้องการการเกิดขึ้นจริงของข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดในความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้น เนื่องจากความผิดดังกล่าวนี้ไม่ใช่ความผิดที่มีผลเกิดขึ้นต่างหากจากการกระทำ (ความผิดที่ไม่ต้องมีผลปรากฏ)⁴⁴ การประสงค์ต่อผลในกรณีดังกล่าว จึงหมายความว่า การที่ผู้กระทำมุ่งหมายให้การกระทำของตนนั้นเป็นไปตามข้อเท็จจริงขององค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานหมิ่นประมาท กล่าวคือ ผู้กระทำประสงค์ให้การกระทำของตนนั้นเป็นการ “ใส่ความ” “ผู้อื่น” “ต่อบุคคลที่สาม”

ส่วนการเล็งเห็นผลในกรณีดังกล่าวนี้ หมายถึง การที่ผู้กระทำมิได้มุ่งหมายโดยตรงแต่เล็งเห็นได้อย่างแน่นอนเท่าที่จิตใจของบุคคลในฐานะเช่นนั้นจะเล็งเห็นได้ว่าการกระทำของตนนั้นจะทำให้เป็นไปตามข้อเท็จจริงขององค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานหมิ่นประมาท ซึ่งเคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาหลายฉบับที่วินิจฉัยเรื่องเจตนาเล็งเห็นผลในความผิดฐานหมิ่นประมาทไว้ เช่น

ตัวอย่างที่ 1 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3757/2564⁴⁵ ซึ่งคดีนี้เป็นเรื่องที่จำเลยทั้งสองกล่าวใส่ความโจทก์ที่บริเวณหน้าบ้านของโจทก์ โดยในขณะนั้นมีบุคคลที่สามคือ ลูกจ้างของโจทก์อยู่ด้วยในบริเวณนั้น การดังกล่าวนี้แม้ว่าจำเลยจะไม่ได้ประสงค์ในการใส่ความต่อลูกจ้างโจทก์โดยตรงก็ตาม ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยทั้งสองย่อมเล็งเห็นได้ว่าลูกจ้างโจทก์ซึ่งอยู่บริเวณนั้นย่อมได้ยินข้อความที่จำเลยกล่าวถึงโจทก์ จึงถือว่าจำเลยมีเจตนาย่อมเล็งเห็นผลในการใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม

⁴⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6593/2559.

⁴⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3757/2564 “จำเลยทั้งสองไปหาโจทก์ที่บ้านเพื่อทวงถามหนี้ซึ่งโจทก์กู้ยืมไป และยังไม่ชำระ แต่โจทก์กลับให้ลูกจ้างบอกจำเลยทั้งสองว่าโจทก์ไม่อยู่ ทำให้จำเลยทั้งสองโมโหและกล่าวข้อความต่อหน้าลูกจ้างของโจทก์ การกระทำของจำเลยทั้งสองย่อมเล็งเห็นได้ว่า ข้อความที่กล่าวต่อหน้าลูกจ้างของโจทก์ ซึ่งเป็นบุคคลที่สามนั้นเป็นการใส่ความโจทก์ต่อบุคคลที่สามซึ่งอาจทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย โดยข้อความดังกล่าวทำให้บุคคลที่ได้ยินได้ฟังเข้าใจว่าโจทก์เป็นคนขี้โกงเป็นหนี้แล้วไม่ยอมชดใช้ แม้จะเป็นการกระทำไปด้วยอารมณ์ แต่ก็ต้องถือว่าจำเลยทั้งสองกระทำโดยเจตนา...” (เน้นข้อความโดยผู้เขียน).

ตัวอย่างที่ 2 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7282/2562⁴⁶ ซึ่งคดีนี้เป็นเรื่องที่จำเลยใส่ความโจทก์ ขณะอยู่ในห้องพิจารณาคดี โดยมีบุคคลอื่นอยู่ในห้องนั้นด้วย ซึ่งศาลฎีกาในคดีนี้วินิจฉัยว่า แม้จำเลยจะกล่าวอ้างว่ากระทำต่อผู้เสียหายโดยตรง แต่ในเมื่อมีบุคคลอื่นอยู่ในห้องพิจารณาคดีนั้นด้วย จำเลยย่อมเล็งเห็นผลได้ว่าบุคคลอื่นนั้นสามารถได้ยินถ้อยคำที่จำเลยกล่าวอ้างได้อย่างชัดเจน

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า การเล็งเห็นผลในความผิดฐานหมิ่นประมาท คือ การกระทำที่ผู้กระทำเล็งเห็นได้ว่าการกระทำของตนนั้นจะเป็นการ “ใส่ความ” “ผู้อื่น” “ต่อบุคคลที่สาม”

ทั้งนี้ เมื่อผู้กระทำได้ประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลดังที่กล่าวไว้ข้างใดอย่างหนึ่ง ย่อมเป็นการครบองค์ประกอบในส่วนต้องการแล้ว

องค์ประกอบของการกระทำโดยเจตนา ในความผิดฐานหมิ่นประมาท	
“ส่วนรู้”	“ส่วนต้องการ”
หมายความว่า การที่ผู้กระทำรู้ว่าการกระทำของตนนั้นเป็นการ (1) ใส่ความ (2) ผู้อื่น (3) ต่อบุคคลที่สาม	หมายความว่า การที่ผู้กระทำรู้ว่าการกระทำของตนนั้นเป็นการ (1) ประสงค์ต่อผล กล่าวคือ ผู้กระทำประสงค์ให้การกระทำของตนนั้นเป็นการ “ใส่ความ” “ผู้อื่น” “ต่อบุคคลที่สาม” (2) เล็งเห็นผล กล่าวคือ ผู้กระทำนั้นเล็งเห็นได้ว่าการกระทำของตนเป็นการ “ใส่ความ” “ผู้อื่น” “ต่อบุคคลที่สาม”

ท้ายที่สุดนี้ เมื่อการกระทำนั้นเป็นการครบองค์ประกอบทั้งในส่วนรู้และส่วนต้องการ กรณีย่อมเป็นการกระทำโดยเจตนาแล้วตามกฎหมายอาญา ดังนั้น การกระทำโดยเจตนาในความผิดฐานหมิ่นประมาท จึงหมายความว่า การกระทำที่ผู้กระทำมีความผิดได้กระทำลงโดย

- (1) รู้ว่าการกระทำของตนนั้นเป็นการ ใส่ความ ผู้อื่น ต่อบุคคลที่สาม และ
- (2) ประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลว่าการกระทำเช่นนั้นของตนเป็นการใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม

⁴⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7282/2562 “แม้จำเลยจะพูดต่อหน้าผู้เสียหายว่า ‘นางคนก็ยังดีกว่าคุณเลย’ ขณะอยู่ในห้องพิจารณาคดี แต่มีบุคคลอื่นอยู่ในห้องนั้นด้วย หากวิญญูชนทั่วไปได้ยินว่านางคนก็ยังดีกว่าคุณเลยจะเข้าใจว่าเป็นหญิงขายบริการทางเพศหรือหญิงค้าประเวณี ถ้อยคำของจำเลยจึงมีความหมายว่าหญิงขายบริการทางเพศหรือหญิงค้าบริการยังดีกว่าผู้เสียหาย ทำให้รู้สึกว่าการกระทำของจำเลยนั้นเป็นการใส่ความผู้อื่น”

“แม้จำเลยจะกล่าวอ้างว่ากระทำต่อผู้เสียหายโดยตรง แต่ในเมื่อมีบุคคลอื่นอยู่ในห้องพิจารณาคดีนั้นด้วย จำเลยย่อมเล็งเห็นผลได้ว่าบุคคลอื่นนั้นสามารถได้ยินถ้อยคำที่จำเลยกล่าวอ้างได้อย่างชัดเจน การกระทำของจำเลยจึงครบองค์ประกอบความผิดฐานหมิ่นประมาท” (เน้นข้อความโดยผู้เขียน).

3.2 วิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1199/2557

ในส่วนนี้ผู้เขียนจะนำความหมายของการกระทำโดยเจตนาในความผิดฐานหมิ่นประมาทที่ได้วิเคราะห์ไว้ ในข้อก่อนมาวินิจฉัยว่าจำเลยในคดีข้างต้นนี้ได้กระทำโดยเจตนาแล้วหรือไม่ พร้อมทั้งอธิบายคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวตามข้อคิดเห็นของผู้เขียน ดังนี้

1) วิเคราะห์องค์ประกอบ “ส่วนรู้”

การพิจารณาองค์ประกอบส่วนรู้ในกรณีตามปัญหานั้น มีประเด็นต้องวินิจฉัยว่าจำเลยรู้ว่าการกระทำของตนนั้นเป็นการใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามหรือไม่

จากข้อเท็จจริงการที่จำเลยกล่าวว่า “เหตุใดจึงไม่นำเงินสดมาคืน เพราะตอนยืมก็รับเงินสดไปมึงโกง” นั้นเห็นได้ว่าจำเลยย่อมรู้ถึงข้อเท็จจริงว่าการกระทำของตนนั้นเป็นการกล่าวหาเหตุร้ายในลักษณะที่เป็นการยืนยันข้อเท็จจริงอันเกี่ยวแก่ความประพฤติดีเลวร้ายซึ่งแสดงถึงฐานะทางการเงินที่ไม่น่าเชื่อถือของโจทก์ ดังนั้น จึงเห็นว่าจำเลยย่อมรู้ในตัวเองว่าการกระทำของตนเช่นนั้นเป็นการ “ใส่ความ” “ผู้อื่น” อีกทั้ง ในขณะที่จำเลยใส่ความนั้นจำเลยก็รู้ว่าในเวลาดังกล่าวมีสามีโจทก์นางศิริลักษณ์ และนางสาววิไลพรรณอยู่ด้วยและรู้ว่าบุคคลดังกล่าวสามารถได้ยินและมีความสามารถในการเข้าใจถ้อยคำหรือข้อความที่ใส่ความนั้นได้ เช่นนั้น จำเลยจึงย่อมต้องรู้ว่าการใส่ความของตนมิใช่เป็นการกระทำลำพังต่อโจทก์เพียงเท่านั้น หากแต่เป็นการใส่ความโจทก์ต่อ “บุคคลที่สาม” ด้วย

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า จำเลยได้กระทำโดยถึงรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดฐานหมิ่นประมาทและเป็นการกระทำที่ครบองค์ประกอบของการกระทำโดยเจตนาในส่วนนี้แล้ว

2) วิเคราะห์องค์ประกอบ “ส่วนต้องการ”

การพิจารณาองค์ประกอบส่วนต้องการ ในกรณีตามปัญหานั้น มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยว่าจำเลยมีเจตนาประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลให้การกระทำของตนนั้นเป็นการ “ใส่ความ” “ผู้อื่น” “ต่อบุคคลที่สาม” หรือไม่

เนื่องด้วยเรื่องเจตนาเป็นข้อเท็จจริงทางอัตวิสัย (Subjective) ที่อยู่ในจิตใจของผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคล การจะหยั่งรู้ข้อเท็จจริงดังกล่าวได้นั้นจึงต้องอาศัยหลัก “กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา (*acta exteriora indicant interiora secreta*)”⁴⁷ ประกอบกับมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด⁴⁸ เป็นข้อสำคัญในการวินิจฉัย ซึ่งเมื่อพิจารณาจากลักษณะแห่งการกระทำแล้ว เห็นว่าจำเลยได้กระทำไปโดยมีมูลเหตุจูงใจซึ่งเป็นสาเหตุแห่งการกระทำมาจากความโกรธเคืองที่โจทก์ไม่นำเงินสดมาคืนและเข้าใจว่าตนถูกโจทก์ฉ้อฉล ซึ่งในส่วนนี้ ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่าการกล่าวถ้อยคำด้วยความโมโหย่อมเป็นพฤติการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าจำเลยต้องการใส่ความโจทก์ให้เสียชื่อเสียง

⁴⁷ คนพล จันทรหอม (เชิงอรรถ 15) 253. เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์ อธิบายว่า กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา หมายความว่า “การกระทำที่แสดงออกมามีลักษณะเป็นเครื่องชี้ถึงสภาพจิตใจของผู้กระทำ” ดู เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1* (เชิงอรรถ 1) 213. และดูประกอบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1531/2512 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6916/2544.

⁴⁸ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ์ (เชิงอรรถ 31).

ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง⁴⁹ และแม้จะเป็นการกระทำไปด้วยอารมณ์ ก็ต้องถือว่าจำเลยได้กระทำโดยเจตนา⁵⁰ อีกทั้ง เมื่อประกอบสืบเนื่องกับข้อก่อน จำเลยก็รู้ดีและเข้าใจถึงการกระทำของตนนั้น เป็นการใส่ความโจทก์ต่อบุคคลที่สาม เมื่อจำเลยรู้ เข้าใจ และได้ยืนยันกระทำไปเช่นนั้นตามที่ตนมุ่งหมาย ย่อมไม่มีพฤติการณ์ใดที่จะยกขึ้นอธิบายได้ว่าจำเลยไม่ได้ประสงค์โดยตรงในการใส่ความโจทก์ต่อบุคคลที่สาม

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าพฤติการณ์แห่งการกระทำและมูลเหตุชักจูงใจในการกระทำของจำเลยดังกล่าวนี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าจำเลยมีเจตนาประสงค์ต่อผลในความผิดฐานหมิ่นประมาทแล้ว จึงเป็นอันครบองค์ประกอบของการกระทำโดยเจตนาในส่วนต้องการ ทั้งนี้ เมื่อเป็นการประสงค์ต่อผลแล้ว ก็มิจำเป็นต้องวินิจฉัยเรื่องเจตนาย่อมเล็งเห็นผลต่อไปแต่อย่างใด

จากความทั้งหลายที่กล่าวไว้ข้างต้นนี้ เมื่อการกระทำนั้นครบองค์ประกอบทั้งใน “ส่วนรู้” และ “ส่วนต้องการ” กล่าวคือ ผู้กระทำได้กระทำลงโดยรู้ว่าการกระทำของตนนั้นเป็นการใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม และผู้กระทำประสงค์ต่อผลโดยตรงให้การกระทำเช่นนั้นของตนเป็นการใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม กรณีจึงเป็นอันครบองค์ประกอบของการกระทำโดยเจตนาตามกฎหมายอาญาดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าจำเลยในคดีดังกล่าวได้กระทำโดยเจตนาในความผิดฐานหมิ่นประมาทแล้ว

อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกาในคดีดังกล่าวเห็นว่าพฤติการณ์แห่งการกระทำนั้นเป็นเรื่องที่โจทก์และจำเลยทะเลาะโต้เถียงและเป็นกรณีที่ต่างคนต่างว่าซึ่งกัน โดยคำกล่าวของจำเลยนั้นเป็นเพียงถ้อยคำโต้ตอบโจทก์ ดังนั้น จึงจะถือว่าจำเลยเจตนาใส่ความโจทก์อันจะเข้าลักษณะเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทไม่ได้ ซึ่งสำหรับความดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้เขียนมีข้อคิดเห็นและมีข้อสังเกตดังนี้

(1) แม้จะเป็นการใส่ความระหว่างทะเลาะกันนั้น เห็นว่าก็สามารถเป็นเรื่องการกระทำโดยเจตนาในการหมิ่นประมาทได้ ในลักษณะทำนองเดียวกันกับกรณีที่โจทก์และจำเลยทั้งสองฝ่ายทะเลาะวิวาทแล้วทำร้ายร่างกายกันจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ได้รับอันตรายสาหัส หรือ ถึงแก่ความตาย ซึ่งในกรณีดังกล่าวเคยมีคำพิพากษาหลายฉบับวินิจฉัยว่าจำเลยมีความผิดซึ่งย่อมมีความหมายในตัวว่าเป็นการกระทำโดยเจตนา อาทิ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3089/2541 “การที่ผู้เสียหายที่ 1 ไปทำร้ายจำเลยโดยพูดเพียงว่า “มึงออกมาต่อยกับกูตัวต่อตัวถ้าแน่จริง” แม้จำเลยไม่มีหน้าที่จะต้องหลบหนีก็ตาม แต่หากจำเลยไม่สมัครใจที่จะวิวาท หรือต่อสู้กับผู้เสียหายที่ 1 จำเลยก็ชอบที่จะไม่ตอบโต้ หรือ ออกไปพบผู้เสียหายที่ 1 แต่จำเลยกลับออกไปพบผู้เสียหายที่ 1 โดยพกอาวุธปืนไปด้วย แสดงว่าจำเลยสมัครใจเข้าวิวาทและต่อสู้กับผู้เสียหายที่ 1 และเข้าสู่ภัยโดยไม่มีความหมายให้อ่านาจ แม้ผู้เสียหายที่ 1 จะชักมีดออกมาเพื่อจ้วงแทงจำเลย ก็เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะที่วิวาทกัน จำเลยไม่มีสิทธิ ใช้มีดต่อสู้ผู้เสียหายทั้งสอง และใช้ปืนยิงผู้เสียหายที่ 1 โดยอ้างเหตุป้องกันตามกฎหมาย ทั้งการที่ผู้เสียหายที่ 1 มาเรียกจำเลยให้ออกไปชกต่อยกันตัวต่อตัว ไม่เป็นการข่มเหงอย่างร้ายแรงไม่อาจอ้างเหตุบันดาลโทสะตามประมวล

⁴⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7282/2562.

⁵⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3757/2564.

กฎหมายอาญา มาตรา 72 จำเลยใช้ไม้กลมยาวประมาณ 1 คอก ตีที่ศีรษะ ผู้เสียหายที่ 2 เป็นเหตุให้มีรอยช้ำที่บริเวณท้ายทอยใช้เวลารักษาประมาณ 5 วัน เป็นการใช้อาวุธทำร้ายที่บริเวณอวัยวะสำคัญ เป็นเหตุให้ผู้เสียหายที่ 2 ได้รับอันตรายแก่กาย เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295”⁵¹

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6630/2562 “จำเลยกับผู้ตายมีปากเสียงทะเลาะวิวาทและเข้าชกต่อยกัน ถือได้ว่าจำเลยและผู้ตายต่างสมัครใจเข้าวิวาทต่อสู้กัน แม้ไม่ปรากฏว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายก่อเหตุขึ้นก่อนก็ตาม การกระทำของจำเลยไม่เป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อจำเลยใช้ “เท้าถีบผู้ตายที่หน้าอก 1 ครั้ง” เป็นเหตุให้ผู้ตายพลัดตกลงมาจากสถานที่ก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้าวินเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย การกระทำของจำเลยเป็นความผิดฐานทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 290 วรรคแรก”⁵²

(2) ข้อเท็จจริงที่ว่าโจทก์และจำเลยทะเลาะโต้เถียงกันด้วยความโกรธและต่างฝ่ายต่างว่าซึ่งกันและกันนั้น ไม่ควรนำไปเป็นประเด็นในการวินิจฉัยเจตนา แต่ควรเป็นประเด็นในการวินิจฉัยสถานะทางกฎหมายของโจทก์ตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ ซึ่งกรณีตามปัญหานั้นเห็นว่า เป็นกรณีที่โจทก์มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ดังนั้น จึงควรเป็นการที่โจทก์ไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) และไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาในความผิดดังกล่าวต่อศาล ทั้งนี้ เป็นอันสอดคล้องกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเดิมที่ 3745/2527⁵³ ที่มีข้อเท็จจริงในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

อย่างไรก็ตาม แม้คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3745/2527 นั้นจะเป็นการที่ ศ. ได้กล่าวถ้อยคำใส่ความต่อจำเลยก่อน ซึ่งแตกต่างจากข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1199/2557 ที่จำเลยในคดีดังกล่าวได้กล่าวถ้อยคำหมิ่นประมาทต่อโจทก์ก่อน แต่ผู้เขียนเห็นว่าความดังกล่าวไม่ได้ก่อให้เกิดผลทางกฎหมายเปลี่ยนแปลงไป โดยสามารถเปรียบเทียบได้กับเรื่องผู้เสียหายในความผิดฐานดูหมิ่นซึ่งหน้าตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 393 ซึ่งมีความใกล้เคียงกับความผิดฐานหมิ่นประมาทซึ่งเคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 78-79/2502 วินิจฉัยว่า “โจทก์จำเลยทะเลาะกันแล้วต่างคนต่างด่าจำเลยด่าก่อน โจทก์จึงด่าตอบ โจทก์ไม่ใช่ผู้เสียหาย ฟ้องจำเลยว่าดูหมิ่นซึ่งหน้าไม่ได้”⁵⁴

และมีข้อสังเกตว่า “ประเด็นเรื่อง ‘ผู้เสียหาย’ จะหยิบยกขึ้นมาพิจารณาก็ต่อเมื่อการกระทำนั้น ๆ เป็นความผิดแล้ว กล่าวคือ ครอบครองประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายใน ฯลฯ ของความผิดฐานนั้น ๆ แล้ว”⁵⁵ ด้วยเหตุดังกล่าว เมื่อความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้นเป็นความผิดที่มีเจตนา

⁵¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3089/2541 (เน้นข้อความโดยผู้เขียน).

⁵² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6630/2562 (เน้นข้อความโดยผู้เขียน).

⁵³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3745/2527 “ศ. ได้นำเจ้าพนักงานไปดูสถานที่ซึ่ง ศ. กับพวกร้องเรียนว่าจำเลยใช้รถแทรกเตอร์ไถดินกลบลำเหมืองสาธารณะ ศ. กับจำเลยเกิดโต้เถียงกันและ ศ. ได้พูดว่าจำเลยก่อนว่าจำเลยจะไถลำเหมือง จำเลยจึงพูดว่า ศ. ก็ไถที่เขามา ดังนี้ ถ้อยคำที่จำเลยกล่าวนั้น เป็นถ้อยคำตอบโต้หรือย้อนคำ ศ. เป็นเรื่องต่างคนต่างว่าซึ่งกันและกัน ในการทะเลาะโต้เถียงกันจึงถือไม่ได้ว่า ศ. เป็นผู้เสียหายตามกฎหมาย โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง”.

⁵⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 78-79/2502 (เนติบัณฑิตยสภา) 101.

⁵⁵ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์, คำอธิบาย หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วย การดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการยื่นฟ้อง (พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพฯ 2567) 46.

เป็นองค์ประกอบภายในของความผิด ดังนั้น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3745/2527 จึงมีนัยสำคัญว่า การกล่าวใส่ความผู้อื่นในลักษณะที่เป็นคำตอบได้ ในกรณีที่ต่างฝ่ายต่างโต้เถียงและต่างว่าซึ่งกันและกัน นั้นก็สามารถเป็นเรื่องที่ผู้กระทำความผิดเจตนาในการหมิ่นประมาทได้

(3) เนื่องด้วยผลแห่งคำพิพากษาของศาลฎีกานั้นก่อให้เกิดสภาพบังคับทางสังคมโดยรวม ในรูปแบบของการเป็นปทัสถานแห่งพฤติกรรมของผู้คน โดยอาจกล่าวได้ว่า คำพิพากษาที่ตัดสินว่าการกระทำใดเป็นความผิดหรือไม่อย่างไรนั้นจะประกอบสร้างให้สังคมเกิดการเรียนรู้จากคำพิพากษานั้น⁵⁶ ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาสืบเนื่องจากข้อก่อน แม้ปลายทางประการสุดท้ายจะก่อผลให้จำเลยไม่ต้องถูกบังคับด้วยมาตรการทางอาญาเช่นเดียวกัน แต่ทั้งสองกรณีดังกล่าวนี้มีข้อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ ผลของคำพิพากษาในคดีตามปัญหาที่วินิจฉัยว่าการกระทำของจำเลยไม่มีเจตนาในการกระทำ ความผิดอันทำให้ไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้น ย่อมแปลความได้ว่าการกระทำเช่นเดียวกันกับข้อเท็จจริงแห่งคดีนี้นั้น บุคคลย่อมมีความชอบธรรมอันสามารถจะกระทำได้ ซึ่งเห็นได้ว่าความดังกล่าว ย่อมอาจก่อให้เกิดเจตคติในฐานที่น้อยที่สุดได้ว่าการทะเลาะโต้เถียงกันเรื่องการยืมเงินนั้น หากฝ่ายหนึ่งไม่เชื่อว่าคืนเงินแล้ว สามารถใส่ความว่าอีกฝ่ายหนึ่งโกงตนต่อบุคคลที่สามได้โดยไม่เป็นความผิดอาญา ซึ่งกรณีเช่นนี้นี้ย่อมทำให้บุคคลอื่นที่ได้รับสารที่หมิ่นประมาทนั้นเข้าใจได้ว่าผู้ถูกใส่ความมีความประพฤติเสื่อมเสียและมีฐานะทางการเงินที่ไม่น่าเชื่อถือ ซึ่งการดังกล่าวย่อมยังผลให้ภาวะทางคุณค่าในทางสังคมและความสัมพันธ์ทางจริยธรรมที่บุคคลพึงมีในฐานะสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคม ในขณะนั้น อาจต้องหมดสิ้นเชิงหรือลดน้อยถอยลงไปซึ่งนำไปสู่การที่เกียรติของบุคคลซึ่งเป็นคุณธรรมทางกฎหมาย ที่ความผิดฐานหมิ่นประมาทมุ่งคุ้มครอง⁵⁷ นั้นต้องเป็นอันถูกล่วงละเมิดและถูกระทบกระเทือน

4. บทสรุป

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1199/2557 นั้น การกระทำของจำเลยเป็นการครอบงำประกอบของการกระทำโดยเจตนาทั้งใน “ส่วนรู้” และ “ส่วนต้องการ” แล้ว กล่าวคือ จำเลยได้กระทำความผิดลงโดย

- (1) รู้ว่าการกระทำของตนนั้นเป็นการ “ใส่ความ” “ผู้อื่น” “ต่อบุคคลที่สาม” และ
- (2) ประสงค์ต่อผลว่าการกระทำเช่นว่านั้นของตนเป็นการ “ใส่ความ” “ผู้อื่น” “ต่อบุคคลที่สาม”

ดังนั้น จึงควรต้องวินิจฉัยว่าจำเลยมีเจตนาในการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทแล้ว ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 แต่ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นกรณีที่โจทก์มีส่วนร่วมในการกระทำ ความผิด โจทก์จึงไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) จึงไม่มีอำนาจฟ้องคดีดังกล่าวต่อศาลได้

⁵⁶ ธวัช พงศ์สุธรงค์, ‘ระบบประเมินการทำคำพิพากษาในคดีอาญา’ (รายงานส่วนบุคคล, สำนักงานศาลยุติธรรม 2567) 222.

⁵⁷ คณิต ณ นคร, *กฎหมายอาญาภาคความผิด* (พิมพ์ครั้งที่ 11, วิญญูชน 2559) 248.